

Společnost patologů ČLS JEP (org. č. 33)

Society for Pathology CzMA

Základy dnešní společnosti patologů položila na prahu 50. let skupina, která se sešla na pozvání prof. A. Fingerlanda v Hradci Králové dne 21. ledna 1950 na „Pokusné schůzce patologů“. Byli to prof. Heřman Šíkl, přednosta pražského Hlavova ústavu, jeho bývalá první asistentka dr. Dagmar Benešová, toho času pověřená vedením patologie plzeňské fakulty, docent Čestmír Dvořáček, přednosta olomouckého ústavu, a primář Max Rauchenberg z motolské nemocnice.

Vyřízení nutných úředních povolení pro širší shromáždění patologů se ujala s velkou energií dr. Benešová, takže již o necelé dva měsíce později, 18.–19. března 1950, se mohl konat v Hlavově ústavu „1. sjezd čsl. patologů“. Jeho program se nezachoval, ale v pamětní knize ústavu je podepsáno – kromě domácích – 22 jmen českých patologů a jednoho slovenského hosta. Téhož roku na podzim pak přijela do Brna na pozvání prof. Neumana znovu skupina – podle dochovaných fotografií – 14 českých patologů. „Třetí schůzka patologických anatomů“ se konala ve 2. patologicko-anatomickém ústavu v Praze dne 9. prosince 1950. V pamětní knize ústavu jsou podpisy 44 účastníků, z toho 8 ze Slovenska. Další záznamy jsou až z r. 1952, kdy byly dvě pracovní schůzky, a to pátá v Hradci Králové a šestá v Olomouci.

V dalších letech se konaly pracovní schůzky pravidelně dvakrát ročně. Organizačně je zajišťovala pořádající pracoviště, většinou univerzitní ústavy z různých míst celé republiky.

Oficiální zahájení činnosti Společnosti patologických anatomů, sekce ČsLS JEP, připadlo na 20. ledna 1956, kdy se konala „První pracovní schůzky“, pořádaná na paměť prof. H. Šíkla v Hlavově ústavu v Praze.

Prvním předsedou, který pak stál v čele společnosti až do počátku 60. let, byl zvolen prof. Václav Jedlička. Na řadu let ho vystřídal prof. Blahoslav Bednář. V 70. letech se střídali po

roce v čele společnosti předsedové české a slovenské společnosti. Tyto národní společnosti se ustanovily v r. 1969, kdy se konaly jejich první samostatné sjezdy – v červnu v Martině a v říjnu v Jihlavě.

Změny poměrů ve zdravotnictví po roce 1989 se dotýkají v širokém měřítku i patologie. Přibyla možnost soukromé praxe patologů, zavedl se nový způsob grantového zajišťování výzkumu a objevily se nové možnosti v postgraduální výchově včetně dostupnosti zahraničních hospitalizací. Lze doufat, že Společnost patologů využije pozitivních prvků tohoto vývoje ke kvalitativnímu zvýšení úrovně své práce.

Významné aktivity

Od 70. let se zpravidla konal každoročně jeden dvoudenní celostátní sjezd a dva kratší sjezdy české a slovenské společnosti.

Na XXI. celostátním sjezdu v Luhačovicích v roce 1970 se dohodla menší změna názvu – Společnost čsl. patologů (místo patologických anatomů), sekce ČLS JEP, ale v číslování kongresů se pokračovalo. O rok později byl celostátní „federální“ sjezd v Praze, konaný na počest 50. výročí Hlavova ústavu, označen jako XXII. Od r. 1973 se započalo nové číslování sjezdů české společnosti, většinou označovaných jako „vědecké konference českých patologů“, takže v r. 2004 se dosáhlo čísla 31.

Po rozdělení státu se představitelé obou národních společností dohodli na pokračování spolupráce, a tak se v roce 1993 konal První sjezd české a slovenské společnosti patologů v Hradci Králové. Pořadí společnosti se nyní střídá podle země, kde se sjezd koná.

Kromě celostátních a národních sjezdů se společnost podílí na místních akcích, jako je Šiklův večer pražského spolku lékařů i menší specializovaná zasedání – velmi oblíbené jsou tzv. sklíčkové semináře, zabývající se bioptickou diagnostikou obtížných případů. Společnost také rozhoduje o udělení cen za vědeckou a přednáškovou činnost: Hlavova cena, Škorpilova cena.

Kromě řady specializovaných monografií čsl. patologů bylo důležitou činností vydávání učebnic. Monumentální Hlavova učebnice (1680 stran) vycházela postupně ve 20. a 30. letech. Poslední díl – „Pathologická anatomie orgánů s vnitřní sekrecí“ z pera prof. Václava Jedličky – vyšel v r. 1936. Po válce se vydávala na jednotlivých fakultách různá skripta podle přednášek místních patologů. Prof. H. Šikl postupně psal podrobná skripta a připravoval vydání velké učebnice. Tu však dokončil až po jeho smrti jeho nástupce prof. B. Bednář za spolupráce dalších českých i slovenských patologů v r. 1963. Protože šlo o velmi rozsáhlé dílo, spíše pro specializované lékaře než pro studenty, vydali profesori B. Bednář a R. Vaněček o rok později stručnější „Úvod do patologie“. Oba typy učebnic pak vycházely opakovaně s postupně obměňovaným týmem spolupracovníků.

Monografie

- Šikl H.: Vrozené malformace srdce (1948)
- Škorpil F.: Obecná a soustavná patologie novotvarů (1950)
- Šikl H.: Pathologicko-anatomická pitevní technika a základy diagnostiky (1953)
- Trapl J., Bednář B.: Histopatologie kožních chorob (1957)
- Lojda Z.: Histochemistry of Enzymes (také v němčině a ruštině)
- Elleder M.: Vybrané kapitoly z patologie buňky I. a II.
- Motlík K.: Ovarian neoplasms (1970)
- Povýšil C.: Histopathology and ultrastructure of tumours and tumour-like lesions of bone (1986)
- Bednář B. a kol.: Základy klasifikace nádorů a jejich léčení (1987)

- Kaňka J., Kudrman J.: Manuál kolposkopie, (Galén 1997)
- Lukáš Z., Drábesová E., Feit J., Vojtěšek R.: Immunohistologické metody v biologii a biotické diagnostice (MLF Brno 1997)
- Horák J., Stříteský J.: Chronické hepatitidy (1999)
- Marek J., Babjuk M., Smolová H., Dvořáček J.: Onkologická cytologie moči v urologii (1999)
- Michal M., Hes O., Mukenšnábl P.: Nádory ledvin dospělého věku (2000)
- Stárek I., Černý L., Simpson R. W. A. a kol.: Choroby slinných žláz (2000)
- Motlík K., Živný J.: Patologie v ženském lékařství (2001)
- Kolář Z. a kol.: Molekulární patologie nádorů (2003)
- Rossmann P., Jirka J.: Rejection nephropathy (1979)
- Rossmann P., Jirka J., Chadimová M.: Klasifikace biopsií alotransplantovaných ledvin a její využití (1996)
- Rossmann P., Jirka J., Matoušovic K.: Renal Allograft Biopsy (1997)
- Kutlík I.: Patologickoanatomická pitva (1954)
- Kutlík I.: Pseudoichthyosis endometrii (1967)
- Kutlík I.: Včasná diagnóza rakoviny krčka maternice (1973)
- Slugeň I.: Biopsia glomerulonefritid a rozhodovací procesy (1989)
- Zaviačič M.: The Human Female Prostate (1999)

Časopis

První číslo časopisu „Československá patologie“ vyšlo v březnu 1965. Hlavní zásluhu o jeho založení měl prof. B. Bednář, tehdejší předseda společnost. V redakční radě pod jeho vedením byli zastoupeni i patofyziologové v čele s prof. T. Trávníčkem, protože časopis byl původně určen i pro jejich společnost. Příloha časopisu „Soudního lékařství“ měla označení: ročník X, protože vycházela již devět let jako příloha Kriminalistického sborníku.

Prof. B. Bednář časopis redigoval 25 let, od r. 1990 vedl redakci až do své smrti v r. 1999 prof. P. Mírejovský. Jeho nástupcem je prof. I. Steiner z Hradce Králové.

Zahraníční spolupráce

Zahraníční spolupráce dlouho závisela na osobních stycích jednotlivců, kteří měli možnost se zúčastnit zahraničních kongresů a jiných akcí. Většinou se ovšem jednalo o styky v rámci tehdejšího socialistického tábora. Zahraníčními hosty na celostátních sjezdech byli hlavně patologové z bývalé NDR, méně často z Polska a SSSR, výjimečně také z jiných zemí. V květnu 1971 byl vyslán doc. J. Plank, tehdejší sekretář společnosti, na schůzi předsedů a tajemníků socialistických zemí do maďarské Péce s pověřením k navázáním dalších styků.

- Evropská společnost patologů (ESP)

Byla založena v r. 1964. První kongres, třídní ECP (European Congress of Pathology), se konal ve Varšavě v r. 1967, větší účast čl. patologů byla až na 4. ECP v Budapešti v roce 1973, kdy Čedok vypravil zájezd. Velkou zásluhu na rozvíjení individuálních styků v rámci ESP měl J. Plank (Martin), později člen výboru ESP. Pro Prahu získal pořádání 11. ECP na rok 1987 na kongresu v Helsinkách již v r. 1981 doc. J. Stejskal, který pak řídil organizační přípravu. Prezidentem kongresu s téměř tisícovkou převážně zahraničních účastníků byl dodatečně jmenován úřadující předseda čl. společnosti prof. A. Jirásek.

- International Academy of Pathology (IAP)

Byla založena začátkem 20. století (1906) M. Abbottovou v USA jako „International Association of Medical Museums“. Dnešní název odhlasován plénem v r. 1955, kdy již byla

hlavní náplní činnosti IAP podpora výzkumu a postgraduálního vzdělávání patologů. IAP zakládala v jednotlivých zemích své odnože, organizačně samostatné divize, které mohou využívat různé výhody v mezinárodních stycích.

Zásluhu o přijetí českých a slovenských patologů měl prof. V. Totovič z Bonnu, sekretář německé divize, který do sametové revoluce pravidelně zval na jarní symposia do Bonnu skupiny našich patologů a při projednání formalit nutných k založení vlastní divize poskytl všestrannou pomoc našim reprezentantům – prof. J. Dušek (Olomouc), prof. J. Stejskal (2. LF UK Praha) a za slovenskou pobočku prof. L. Plank (Martin).

Czech Division byla oficiálně přijata do IAP na světovém kongresu v Hongkongu 1995, kde nás zastoupil při formálním zahájení náš krajan T. Klíma z Houstonu.

- World Association of Societies of Pathology (WASP)

Byla založena 21. 11. 1947 v Paříži, členství 50 čl. členů schválilo ministerstvo zahraničních věcí 14. 1. 1976. Ale v r. 1989 seznam WASP uvádí pouze 6 členů (Bednář, Brozman, Herout, Nožička, Plank, Švejda). Širší spolupráce s touto organizací se však nikdy nerozvinula.

Ocenění

- *Čestní členové čl. společnosti patologů*

– zahraniční: I. V. Davydovskij (SSSR), J. J. Aničkov (SSSR), J. Kowalczyková (Polsko), L. Paszkiewicz (Polsko), H. Güthert (NDR), E. C. Crăciun (Rumunsko), V. I. Strukov (SSSR), J. Schwarz (USA), N. Fraufiger (Švýcarsko), W. Jänisch (NDR), G. G. Avtandilov (SSSR), O. K. Chmeľnický (SSSR)

– domácí: V. Jedlička, A. Fingerland, R. Koďousek, K. Krejčí, A. Linhartová, J. Stejskal, M. Schmidtová, V. Vortel, B. Habanec, F. Fakan, K. Dvořák

- V. Jedlička – čestné členství v polské Towarzystwo anatomopatologow (1964)
- V. Dobiáš – čestné členství v německé společnosti (NDR, 1981)
- J. Stejskal – European Society of Pathology (1993)
- *Čestné členství ČLS JEP*: A. Fingerland, B. Bednář, J. Vaněk, J. Švejda, Č. Dvořáček, D. Benešová
- *Purkyňova cena*: J. Vaněk (1962), V. Vortel (1963), A. Fingerland (1970), J. Dobiáš (1984)
- *Cena vědecké rady ministerstva zdravotnictví*: B. Bednář (1967), Z. Lojda (1967), J. Mazanec (1967)
- *Škorpilova cena*: M. Brozman (1963), B. Bednář (1967)
- *Hlavova cena* (od r. 1972 navržena jako celostátní): P. Albrecht (1963), V. Herout (1967), V. Vortel (1967), Z. Lojda (1973), M. Elleder (1974), Z. Lojda (1974), P. Rossmann (1978), R. Kodet (1995)
- *Udělení Purkyňovy medaile*: B. Bednář (1983), D. Benešová (1983), M. Dluhoš (1983)

Vnitřní členění

Rozvoj nových metod a výzkumných směrů, které byly zpočátku vzdálené běžné praxi patologů, si vyžádal postupné ustanovení několika komisí, které předkládaly výsledky práce svých členů na celostátních i národních sjezdech v paralelních zasedáních pro menší počet zájemců. Předsedové těchto zasedání pak stručně informovali plénum při závěrečném hodnocení sjezdu o hlavních bodech přednesených sdělení.

Komise měly ve své době mimořádný význam vzhledem k vývoji nových přístupů ve speciálních oblastech patologie. Od r. 1993, kdy se projevila nová organizační struktura společných i národních sjezdů, již nejsou schůze specializovaných komisí oddělovány, ale tato

témata jsou zařazována – včetně stále více se rozvíjející molekulární patologie – do společného programu.

- Komise neuropatologická působila od r. 1966 pod vedením prof. Bednáře a později prof. Jiráska. Výzkumné práce se týkaly hlavně několika okruhů, např. mozkových nádorů (B. Bednář, J. Buček, S. Němeček), neurolipidóz (A. Jirásek, M. Elleder, F. Šmíd), Alzheimerovy nemoci (Z. Šoustek, F. Koukolík). Překvapující bylo rozpoznání primární akantamobové meningoencefalitidy (R. Koďousek, M. Schrottenbaum), u nás dříve neznámé.
- Komise histochemická byla spojena především se jménem prof. Z. Lojdy, který byl mezinárodně uznávanou autoritou hlavně v oblasti enzymové histochemie. O vysokou úroveň prací v oboru se dále zasloužili M. Elleder, M. Zaviačič, Z. Lukáš a jiní. Zavedení enzymatických dehydrogenázových reakcí do makroskopické diagnostiky časných stadií ischemie myokardu i mozku bylo zásluhou olomoucké skupiny (L. Neoral, A. Kolín, J. Kvasnička, R. Koďousek).
- Komise elektronové mikroskopie zahájila svou činnost hlavně z podnětu prof. Bednáře, ale dalším dlouholetým předsedou byl prof. P. Miřejovský. Jejím úkolem bylo rozvíjení aplikované elektronové mikroskopie jak v základním výzkumu, tak i v diagnostické praxi.
- Komise cytodiagnostická byla ustanovena v roce 1976 na XXVII. celostátním sjezdu v Mostě, původně jako Sekce klinické patologie a cytodiagnostiky pod vedením prof. Koďouska. Při práci komise byly uplatněny poznatky ze Světového cytodiagnostického kongresu v Malmö 1973. Komise usilovala o vytvoření integrovaného systému bioptické služby (ISBS) řízené počítačem v diagnostickém okruhu fakultní nemocnice a o integraci otiskové (cytologické) a řezové (histologické) morfologie nádorů. Dále šlo o zřízení cytodiagnostických laboratoří ústavů patologie, byl doporučen rozvoj cytodiagnostických postupů včetně širšího uplatnění peroperační biopsie a cytologie. Dlouholetým předsedou komise je prof. Habanec.
- Sekce veterinárních patologů má dlouholetou tradici od r. 1963, její členové především spolupracovali na společných problémech s humánní patologií.
- Sekce výpočetní techniky se představila souborem přednášek na sjezdu v Prešově v roce 1990, ale výraznější aktivitu později neprojevovala.
- Subkomise středně zdravotnických pracovníků byla založena v r. 1963 a rozvíjela hlavně svou školicí činnost pro laboratorní pracovníky. V současnosti převzala její úkoly hlavně Česká společnost histologických laborantů.
- Tisková komise vznikla v r. 1957 z popudu vědeckého sekretáře společnosti doc. Z. Záhoře a jejím vedoucím se stal prof. V. Vortel. Vede archiv vědeckých prací a publikací členů společnosti, který je uložen v Hradci Králové. Od r. 1994 vede komisi prof. I. Šteiner.

Předseda: Prof. MUDr. Ctibor Povýšil, DrSc.

Místopředseda: Prof. MUDr. Ivo Šteiner, DrSc.

Vědecký sekretář: MUDr. Ivan Juliš, CSc.

Podklady zpracovali prof. MUDr. R. Koďousek, DrSc., a prof. MUDr. J. Stejskal, CSc.